

ÉSZAKMAGYARORSZÁGI HÍR

*A „Király Lajos” Eszperanto – Baráti Kör Tájékoztatója
Miskolc*

2012. Január – február - március

6. évfolyam 77-79. szám

Tartalom

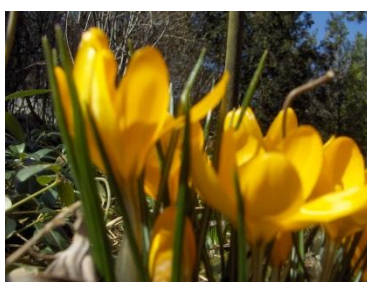
Köszöntés	3
Régi magyar hónapnevek	3
Emberségről példát	3
Latin órán	4
A klímaváltozás globális kihívásai	5
Igazmondás	14
Elgondolkodtató megállapítások	16
Sziklavári Károly	17
Viccek	23
Virtuális múzeum	23
Postakürt Galéria	24
Egyetemi tanár előadása	24
Életrajz	24
A beás nyelv Magyarországon	25
Hazánkban 2012. az Egerész-ölyv védelmének éve	28
Tudja-e, hogy... ..	29

Köszöntés

Tisztelettel köszöntöm olvasóinkat a 2012-es évben megjelenő első újságszámunk alkalmából. Bár országunk gazdasági körülményei rosszabodást mutatnak, mi mégis töretlenül igyekszünk hírt adni továbbra is a magyarországi élet-és irodalomról, sőt az emberi és más értékekről bárhol is legyenek azok a világban. Jó egészséget, töretlen olvasási kedvet és kitartást kívánok Önöknek a cikkeinkhez és az éppen 2012-ben 120 éves eszperantó nyelv terjesztéséhez.

Régi magyar hónapnevek

Január: a fergeteg hava. **Február:** a jégbontó hava. **Március:** a kikelet hava.

Emberségről példát...

Még 2011. december 27-én történt az esemény. Férjemmel Miskolc; Alsó Majlát nevű településrészén sétáltunk és ott szállva autóbuszra kívántunk hazautazni. A második megállónál arra lettünk figyelmesek, hogy egy 30 év körüli asszony hátulról előre furakodik a sok ember között a busz sofőrhöz, és egy, a busz hátsó részében ülő idős emberre hívja fel a figyelmet, hogy az rosszul van. Kérte, hogy a busz ne menjen tovább, a sofőr hívjon mentőautót. Mivel a sofőr odamenve a megmutatott idős emberhez szintén azt tapasztalta, hogy nem lehet vele kapcsolatot teremteni, mentőt hívott. A busz közönsége leszállt erről, hogy másik busszal utazzon tovább. Mi maradtunk, kíváncsian arra, mi lehet a probléma az idős férfival. A fiatalasszony többször is beszélt az öreghez, hogy: nézzen rá, szorítsa meg odanyújtott kezét, tegye előre a jobb, majd a bal lábát, nézzen rá, mondja meg; hol szállott buszra, hová akart utazni, hogy hívják. Úgy tűnt, hogy az öreg nem érti: mit kívánnak tőle. Könnyes mosollyal az arcán, szinte süketen, bénán, szótlanul, nézett ki az ablakon és végtagjait sem mozdította meg. Vagy a tizedszeri kérésre tudta csak megmozdítani és kissé előre nyújtani a jobb kezét és megfogni a felé nyújtott kezét, de megszorítani nem tudta. A száját sem tudta kinyitni, hogy akár egyetlen hangot is kiadjon. Ezt látta a sofőr is és azt is, hogy az öreg nem ittasság miatt viselkedik így. Körülbelül ¼ óra múlva ott voltak a mentősök, akiknek a fiatalasszony elmondta, hogy mire lett figyelmes és azt, hogy szerinte az öreg nagyon rosszul van. A jelenlétükben az asszony újra végig próbálta az arc érintését is különböző helyeken, melyekre az idős, 80 év körüli ember szintén nem reagált. A mentősök előkészítették a hordozható műanyag széket, melybe beszijazva vitték el és tették fel szegényt a mentőautóra. Azt mondta a fiatal nő, hogy a férje agyvérzésekor tapasztalt hasonló tüneteket, és mivel látta, hogy erre az öregre senki sem figyelt fel, senki sem törődött vele,

nem hagyhatta szegényt egyedül a bajával. Az orvos is azt mondta, bizony jó, hogy hívták, mert az öregnek ebben az állapotban gyors kórházi beavatkozásra van szüksége.

Jó, hogy vannak ilyen emberek is, akik ismerve a betegségek tüneteit nem mennek el érzéketlenül a segítségre szoruló és főleg az idős ember mellett, hanem az emberségről szép példát adnak másoknak.

Bár lehet még nagyon sok más jel is, melyre nem figyelünk fel, de az agyvérzés leggyakoribb tünetei közé tartoznak, esetleg mint előjelei: a hirtelen kialakuló féloldali végtaggyengeség, bénulás, ernyedt, zsibbadt fél arc, a hirtelen bekövetkező beszédmegértési zavar, szóformálási nehézség, kettős látás, látótér kiesés, látásvesztés vagy csökkenő látásélesség, szédülés, koordinációs zavarok, memóriazavar.

Előfordul, hogy a tünetek gyors javulást mutatnak, de ilyenkor is orvost kell hívni, mert visszatérhetnek, és végleges bénulássá súlyosbodhatnak. És ami még nagyon fontos, hogy ne menjünk el a rosszul létet mutató embertársaink mellett, hanem segítsünk! Életet menthetünk vele! Az idős ember is ember! Az emberségről jó példát mindenki köteles adni!

Pásztor Lászlóné

Latin órán

Latin órán kéri a tanár, hogy:
Fordítsák le az alábbi mondatot:

Si vita mala care tenat

Sanyi próbálkozik:

S i = ha

vita = élet

mala= rossz

care = drága

tenat= tart

de nem jön ki semmi belőle.

Erre Móricka jelentkezik:

Ez nem latinul van; hanem magyarul"

Sívít a malac a réten át.

/Küldő: Teddy Maagan/

A klímaváltozás globális kihívásai

- Tanulmány -

1. ÖSSZEZAVARODOTT ÉVSZAKOK

Napjaink mindennapos kérdése a klímaváltozás, amely már a közemberek csevegési témája is. Az ember élete során tapasztalja, hogy minden változik, minden mozgásban van. Megismeri a természet jelenségeinek körforgását, a ciklikus visszatéréseket, melyeket évszakoknak nevezünk. De napjainkban erőteljesen észlelhető, hogy az általunk megszokott évszak-jellemzők, már nem jellemzők. Összekeveredtek az évszakok eddig ismert tulajdonságai és új, eddig nem ismert, vagy ritka jelenségek észlelhetők.

A költöző madarak időérzékét megzavarja a megváltozott időjárás. Olykor a megszokott időnél korábban érkeznek, indulásukat későbbre halasztják, Előfordul, hogy itt maradnak telelni, majd a hirtelen beköszöntő nagy fagyok miatt táplálékhoz nem jutva éhen halnak, vagy megfagynak. A városunkon átfolyó Szinva patakánál már több télen át láttam patakparton telelő gólyákat. Ha nem találnak a vízben táplálékot. éheznek, fáznak és hamar elpusztulnak. Legjobb esetben elviszik őket a város állatkertjébe vagy a madártani megfigyelőbe, ahol megfelelő ellátásban részesülnek és egy év múlva útra kelhetnek téli telelőhelyük felé. A klímaváltozás miatt a gólyák tápláléka is később fejlődik ki, így a gólyák utódai nem tudnak megfelelő időben elég táplálékhoz jutni. Emiatt a gólyák fészekaljával, mármint az utódokkal is baj van. A nem megfelelő táplálkozás miatt nem fejlődik ki jól a repülési képességük, a szárnypróbálgatásuk közben gyakran válnak a közutakon baleseti áldozatokká, vagy villanyvezetékeknek ütközve szenvednek halálos balesetet. Láttam ilyet Tiszaújvárosban 2010. év áprilisában egy közút mentén, ahol a szegény fiatal madáron már nem lehetett segíteni. Szakember írta azt a véleményt is, hogy: a villanyvezetékeknek a jó repülési képességgel rendelkező, Afrikát többször is megjárt gólyák is ütköznek, – minden rossz azért nem írható a klímaváltozás számlájára! Magyarországon évente 80 ezer kis gólya jön a világra. 2010-ben csak 20 ezer maradt meg közülük és csak ennyinek a távozásával lehetett számolni.

A magyarországi fecskeállomány is már tíz éve folyamatosan csökken. A közlés szerint a három magyarországi fecskefaj egyedszámának csökkenése részben a klímaváltozásnak tudható be, részben pedig annak, hogy a madarak lakóhelyét az ember megbolygatta. Így, az egyre kevesebb fecske már nem tud besegíteni a folyók és más élő vizek melletti szunyoginvázió visszaszorításában.

Meg kell említeni élővizeink halainak nagytömegű pusztulását is - például a Tiszán és a Balatonban. Ez a halállomány pusztulás nem csak hazánkra érvényes, hanem a romániai tenger partra is, meg a sarki vizekre. A vizek nagyobb mértékben melegszenek fel, mint ahogyan ezt a benne élő halfajok és más élőlények eddig megszokták. A melegebb víz kevesebb oldott oxigént tartalmaz. Ezért pusztulnak el a halak. Pusztulásukkal kiesik a táplálékláncból a jegesmedvék, bálnák, fókák és az ember élelme is a sarki területeken.

2. VÍZ ÉS MÁS BAJOK

Magyarország nagy részén átutazva 2010. július elején láttam, hogy az eddigi szántóföldek, legelők nagy részét április óta víz borította. A területek nem tudtak kiszáradni a gyakori és nagy mennyiségben lehulló csapadékvíz és az annak hatására nagyobb mértékben

jelentkező belvív miatt, és már fészket raktak rajtuk a vízi szárnyasok. A Tiszánál pedig, mintha nem is lett volna folyamszabályozás a 19. században. Kiterjedt mocsarak húzódtak a partok mellett, amikor arra jártunk.

A klímaváltozás rovására írják ma Magyarországon, a 2010. június 21-én hullott különleges esőt. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Rákóczi-falvára aznap békaeső hullott. Újdonságként jelentkeztek 2010-ben, Magyarország csaknem minden tájegységén végigsöprő felhőszakadások, árvizek, sárfolyások, földrengések, szélviharok. Két miskolci rengést én is észleltem. Ugyanezek a jelenségek Európán kívül pusztítottak Kínában és Pakisztánban is. A híradás szerint a Pakisztánt ért természeti katasztrófa a 2006-os, a Csendes-óceán térségét ért cunami pusztításának mintegy négyszerese. Itt említem meg braziliai levelezőtársnőm Liete Lela információját, mely szerint 2010. augusztus 5-én havazott Dél-Braziliában, ami ott igen ritka esemény. "Ebben az időszakban Brazília északi részén 40 C fok a hőmérséklet", - írta a barátnőm.

3. OLVAD A SARKOK JEGE, ÉS SZIVÁROG A METÁN

Műholdak és kutatócsoportok folyamatosan megfigyelés alatt tartják az Északi-sarkot és a Jeges-tengert borító jeget. Olvad a sarkok jege, ami ha így folytatódik, - az olvadékból származó víz tengerszint növekedést okozva - a következő évszázadok alatt előnetheti az óceánok szigetvilágát, sőt Közép-Európa alacsonyan fekvő területeit is. A klímaváltozás erősebb hatást gyakorol az Északi-sarkra az utóbbi fél évszázadban, mint másutt, és mint ahogyan azt az 1979 előtt mért adatok mutatják. 1979 óta ugyanis műholdas megfigyeléssel mérik az Északi-sark jegét. A régebbi, vastagabb és stabilabb tengeri jég eltűnében van - jelentette be az Egyesült Államok jég- és hó-adatait rögzítő és elemző kutatóközpont (NSIDC) /Klímavédelmi Magazin: ozonenetwork.hu/ Az elmúlt fél évszázadban többször is volt nyílt víz az Északi-sarkon a nyári időszakban. Megkezdődött az északi vidékek valaha állandóan fagyott, most a fagytól mentesülni kezdő talajának, valamint a tengerek fenekének metánszivárgása. A talajból a baktériumok széndioxidot és metánt szabadítanak fel, ami tovább erősíti a felmelegedést – írja a Der Spiegel című német hetilap internetes kiadása. A metán a széndioxidnál 25-ször erősebb üvegházhatású gáz. (INDEX 2011.január 3.) A tengerek szintemelkedési mértéke az évszázad végéig meghaladhatja a korábban mért adatokat. A Földön élő tengeri fajok egyharmadának otthont adó korallzátonyokat, - amelyek félmilliárd embernek nyújtanak megélhetést, és védik a partokat a tengerártól, - az óceánok elsavasodása is fenyegeti - állítják klímászakértők.

4. KLÍMAVÁLTOZÁSOK A FÖLD MÚLTJÁBAN

Ezek a jelenségek nem egyedülállóak, hiszen földünk létének évmilliárdjai alatt sokszor történt éghajlatváltozás. A Föld történelmének körülbelül hat nagy lehülési időszaka az egész Föld felszínén érezhető volt. Az eddig utolsó jégkorszak kb. 10 000 éve fejeződött be. Ez látványos nyomokat hagyott az északi félgömbön. Például Finnországban több mint 50 000 tó medrét vájta ki a jég. A jégkorszakok közötti melegebb időszakokban igen változatos volt a Föld élővilága, sok helyen trópusi hőmérséklettel, és helyenként nagyon száraz időszakokkal. A különböző korszakokat a geológia bizonyítja a legjobban, amikor a feltárásokból régi korok élőlényeinek megkövesült maradványai kerülnek napvilágra. A feltevések között, hogy mi okozhatta a régen élt állatoknak a pusztulását, - mely okok viszont nem érintették mindenhol a növényvilágot is - a legvalószínűbbnek látszó okok lehetnek: a légkör lehülése, a levegő széndioxid tartalmának lecsökkenése, a kozmikus sugárzás élesebbé váló intenzitása, a tengerek általános visszahúzódása, a tengervíz só és mikroelem tartalmának

megváltozása és a földfelszín radioaktivitásának intenzívebbé válása. Nem is beszélve a vulkánkitörésekről és a meteorit-beesésekről.

5. AZ ÉGHAJLAT FŐ TÉNYEZŐI

A legelfogadottabb elméletek szerint bolygónk általános éghajlata három tényező együtthatásától függ:

- a légkör összetétele /feltételezés szerint: a széndioxid+metán+ a vízgőz mennyisége/
- a kontinensek elhelyezkedése
- bolygónk pályájának vagy forgástengelyének megváltozása
- esetleg a Nap helyzete galaxisunkban.

Vannak arra utaló jelek, hogy az emberi tevékenység következtében van nagyobb mértékben megváltozóban a légkör, a széndioxid + a metán tartalom növekedése miatt.

Véleményem szerint, ha egy adott térség klímáját kell meghatározni, meg kell vizsgálnunk a terület domborzati, vízrajzi adatait, a csapadék mennyiségére vonatkozó statisztikai adatokat, (ideértve azt is, hogy hóban gazdag-e vagy szegény-e a terület, nyaraként mennyi a jégeső), milyen a szél iránya, erőssége, milyen hőmérsékletű a levegő, milyen meleg a szél, milyen a terület felhőzetrel borítottsága, milyen hosszú a nyár, és milyen hideg a tél. Sőt még a napsugárzás óráinak számát is, és még sok más, itt meg nem említett adatot.

6. TÖBBFÉLE ÉGHAJLAT EGYSZERRE

Magyarország három éghajlati terület határán helyezkedik el; időjárását a keleti kontinentális, a nyugati óceáni, az északi sarkvidéki légtömegek és a déli-délnyugati mediterrán hatás alakítja. A mediterrán hatás a legerősebb a Dunántúl déli részén, de kimutatható mind a növény-, mind az állatvilág vonatkozásában is a Mátra és a Bükk hegység déli lejtőjén, sőt kisebb mértékben még a Sátoros-hegyekben is. Az atlanti-hatást az Alpok téríti el eredeti irányából, így hozzánk északnyugatról érkeznek. Az innen kapott szelek hozzák az ország területén lehulló csapadék zömét. Kisebb mértékű a délről és délkeletről érkező hatás. Magyarország éghajlata a szoláris éghajlati felosztás szerint mérsékelt, földrajzi elhelyezkedése miatt mentes az éghajlati szélsőségektől. Az országon belüli kis szélességkülönbség és az elhanyagolható magasságkülönbségek miatt Magyarország éghajlata eléggé egyöntetű - természetesen a hegyrajzi tényezők befolyásoló hatása azért érezhető.

Magyarország a 45°45' és 48°35' északi szélességek között fekszik, nagyjából középen az Egyenlítő és az Északi-sark között. Felszínének több mint a fele 200 m tengerszint feletti magasságnál alacsonyabb síkság, illetve alacsony terület, a 400 m feletti területek részaránya pedig kevesebb, mint 2 százalék. Magyarországon a nyár hosszú, legalább 3 hónap, középhőmérséklete meghaladja a 18 C°-ot, s a nyár derekán nem ritkán a 35 C fokok meghaladó hőség sem. Télen zord és enyhébb időszakok váltják egymást, de a 0 C °-nál alacsonyabb középhőmérsékletű hónapok száma 3-nál nem több.

Az évi középhőmérséklet +8–12 C°, és viszonylag magas az ingadozása. A hőmérséklet átlagos értéke januárban a legalacsonyabb, -4–7C °, júliusban a legmagasabb,

25–30 C°. A legalacsonyabb hőmérsékletet, mínusz 35C°-ot 1940. február 16-án Miskolc egyik kerületében:ma Miskolc-Tapolcán mérték. A legmagasabb hőmérsékletet, 41,9 C fokot 2007. július 20.-án Kiskunhalason mérték. A napsütéses órák száma évente 1700–2015 óra között van; ez az Alföldön a legmagasabb és a hegyvidéken a legkisebb, ami fontos tényező a mezőgazdaság szempontjából. Az évi átlagos csapadékmennyiség 500–1000 mm, az Alföldön 500–600 mm, a hegyvidéken 800–1000 mm. A csapadék eloszlása időben is változik. Két maximum figyelhető meg: az elsődleges a kora nyári április-június hónapokban, a másodlagos ősszel, október hónapra tehető. Legkevesebb csapadék január-február hónapokban esik. Az északnyugati szél az uralkodó. Hazámban a csapadékhozam tekintetében jelentős az évek közötti változékonyság. Az éves csapadék nagyobbik része a nyári félévben hullik.

„Magyarország területén évente mintegy 660 front vonul át, melynek 80%-a hideg, 20%-a meleg front. A csapadék nagyobb része ezekhez a frontokhoz kötődik. A csapadék legnagyobb része eső formájában hullik, de körülbelül 15-30 nap a hóesés is jut évente. A hótakarás az Alföldön 25-50 nap, a hegységekben 50-100 nap is lehet.

A négy évszak között nagy különbségek vannak. A leghidegebb hónap a január, a legmelegebb hónap pedig a július.

A napi hőmérsékletingadozás elég magas. Évi középhőmérséklet kb. 12 C fok,a maximum 38 C °, a minimum -10 C fok körül van.

A tavasz április elején kezdődik, és nagy esőzések kísérik, szeszélyes időjárása miatt a népi mondás „bolond áprilisnak nevezi”. A nyár száraz és meleg. Az ősz hűvös, ködös és csapadékos. A tél viszonylag rövid, közepesen hideg és általában száraz, néha csodálatos napsütésben is fürödhetünk.

Két esősebb (kora nyár és ősz), valamint két szárazabb időszak (tél közepe és kora ősz) váltja egymást. Az évi csapadékmennyiség 415 mm.

Az évi átlagos szélesség 2,4 m/sec. Az éghajlati adatsorok többnyire átlagértékeket tartalmaznak (évi középhőmérséklet, évi közepes hőmérsékletingás, átlagos évi csapadékmennyiség stb.). Az átlagértékek mögött azonban különböző hőmérséklet- és csapadékjárású évek, évtizedek egyedi időjárási adatai rejtőznek a Magyar Meteorológiai Intézet magyar nyelvű budapesti és magyarországi időjárás – és előrejelzés adatai szerint.

7. TUDOMÁNYOS ELŐREJELZÉS, ÉS NÉPI IDŐJÓSLATOK

Az országos meteorológiai szakszolgálat matematikai számításokon alapuló időjárási előrejelzései mellett a nép figyelembe veszi az évszázadok során végzett megfigyelések alapján kialakult népi időjóslásokat is. Ezek nagyrészt ma is helytállónak bizonyulnak. Említék néhányat közülük érdekességként. Ha február elsején kijön a medve a barlangjából és süt a nap, a medve megijed az árnyékától és visszaszalad odújába. Ez azt jelenti, hogy még hosszú téli időjárásra számíthatunk. De ez ellenkező esetben is igaz. Itt van egy másik: „Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince” – szól a népi mondás. Ez azt jelenti, hogy ha Vince névnapkor esik az eső, akkor bő bortermésre számíthatunk. Vagy: „Ha Katalin kopog, Karácsony locsog”. Vagyis, ha Katalin napkor zord, kemény hideg van, akkor Karácsonykor eső, havas eső várható. És a következő év 12 hónapjának időjárása olyan lesz, mint a Luca naptól (dec.13) Karácsonyig (dec.25) terjedő időé.

8. MI VAN BIZONYÍTVÁ -- ÉS MI NINCS

Róna Zsigmond "Magyarország éghajlata" c. könyve (1909) szerint Budán 1780-ban állították fel, egy európai hálózat részeként, az első magyarországi meteorológiai állomást. Hazánkban tehát több mint 200 éve folynak rendszeres légkörtani mérések. Magyarországon is kimutatható, a 20. század utolsó harmadában pl. a téli félév átlagos hőmérsékletértékeinek emelkedése és bizonyos csapadékmennyiség-csökkenés, főként az őszi hónapokban. Az még nem bizonyított, hogy ezek a jelenségek a természetes éghajlatváltozásból fakadnak-e vagy valóban az emberi tevékenységből eredő üvegházhatású gázok által kiváltott globális felmelegedés regionális léptékű következményei. (OMSZ: Magyarország hőmérséklete - meteorológiai adatai alapján.

Ezek a változások olyan csekély mértékűek, hogy szerintem, de mások szerint is nem kell attól tartani, hogy a közeljövőben bekövetkezne akár trópusi klíma, akár eljegesedés.

9. A 11, ÉS 22 ÉVES NAPTEVÉKENYSÉGI CIKLUS

Leitner Zsolt miskolci amatőr csillagász, az alábbi véleményt adta:

„Ez év (2010.) márciusának végén volt szerencsém meghallgatni a Diósgyőri Gimnáziumban Dr. Oláh Katalinnak, az MTA Csillagászati- és Űrfizikai Bizottsága elnöke; az MTA Konkoly Thege Miklós Csillagászati Kutatóintézet csillagászának "Napaktivitás és klímaváltozások" című előadását. (http://www.mcse.hu/index.php?option=com_mediatar&task=show&archID=0877&Itemid=338) Ebben az előadó egy nagyon érdekes dologra hívta fel a figyelmet: kapcsolat mutatható ki a Nap 11 ill. 22 éves ciklusa (minimumok ill. maximumok) és a Föld klímaváltozása(i) között. Ezek szerint az a folyamat, amely ma időjárásunkban megfigyelhető, nem egyedi eset. Ilyen változások végbementek nemcsak néhány százezer évvel ezelőtt, hanem néhány tízezer, vagy néhány száz évvel ezelőtt is. Így tehát a napaktivitás, illetően formában is hatással van Földünkre, azaz, az éghajlatunkra.

A földi klímát a vulkánok, a sztratoszférában lévő felhők és az óceáni áramlások és hőmérsékletük is befolyásolják. A vulkánok kéndioxidot juttatnak a sztratoszférába, és ott kénsav cseppekből álló réteget alkotnak. A klímára hatással vannak még a Naptól kiáramló részecskék (a napszél) és a kozmikus sugárzás is. Ha a napszél nagyobb, a védelem is nagyobb. Alacsonyabb naptevékenységnél több kozmikus sugárzás érkezik. A kozmikus sugárzás felhőmagokat hoz létre vízpárából és kénsavcseppekből.”

10. A MILANKOVICS-BACSAK ELMÉLET

” Bacsák György (Pozsony, 1870. jún. 5. – Budapest, 1970. márc. 4.): jogtanácsos, csillagász, geológus, a föld- és ásványtani tudományok doktora (1954). Pozsonyban ismerkedett meg az égi mechanikával. Autodidaktaként csillagászati tanulmányokat folytatott. Nagy matematikai felkészültséggel és széles látókörű őséghajlattani szemlélettel igyekezett felismerni, ill. megmagyarázni az égi mechanika mozgástörvényei és a pleisztocén jégkorszakok közötti összefüggéseket. Ezek ismeretében értelmezte a pleisztocén jégkorszakok kialakulását és időbeli lefolyását, és Milutin Milankovič (1898-1945) szerb klimatológus jégkor-elméletét, mely a Föld pályaelemei változásának törvényeiből mararázta a jégkorszakok keletkezését a csillagászati adatok grafikus feldolgozásával. Ez az elmélet figyelembe veszi a változó Nap - Föld távolságot, a Föld forgástengelyének ingását (precesszió), valamint forgástengely szögét, amelyek meghatározzák a Földre jutó napsugárzás mennyiségét. Bacsák György bizonyította és kiegészítette Milankovics elméletét,

mely szerint a Föld rendellenes űrbeli helyzete alkalmas körülményeket teremt eljegesedések létrejöttére és ismétlődésére.

- Az égitestek mechanikájának elemzése során megmagyarázta a Föld nagy eljegesedéseinek ciklusos visszatérését. A Milankovics-Bacsák elmélet volt az első egzakt formába öntött jégkor-elmélet, melyet a megszületése óta eltelt sok évtized tudományos fejlődése sem cáfolt meg, csak kibővített.”

Egy másik elmélet szerint " A jégkorszakok esetében több tényező válthatta ki a felmelegedést. A Föld tengelyének ingadozása, napkitörések, vulkanikus működés is lehetett a kiváltó ok, de az a lényeg, hogy az események mégis-csak minden esetben együtt jártak a szén-dioxid koncentráció változásával.

11. A SZÉN KÖRFORGÁSÁNAK ALAPVETŐ SZEREPE

1. A szén körforgása a zöld növényeken, a fotoszintetikus folyamatok aktivitásán keresztül érvényesül.

2. Szén-dioxid oldódásakor a vízben szénsav keletkezik (a tengervíz savanyodása lép fel, pH csökkenés) Ez is káros hatású az élővilágra! A víz magas hőmérsékleten egyre kevesebb gázt tud megkötni.

3. A szén-dioxidot más-más arányban tudják megkötni a C3-as (mérsékelt égövi) növények és a C4-es (trópusi) növények! Egy esetleges melegedés vagy lehülés miatti fajátrendeződéshez több száz év szükséges!

4. A C3-as növények esetében a CO₂ koncentráció emelkedésével nő a növények CO₂ megkötő kapacitása, de közben a növények hőt bocsátanak ki, tehát növelik a környezetük hőmérsékletét. Ne feledjük, hogy eközben a széndioxid szint stagnálni, sőt akár még csökkenni is fog.

Igen ám, de a hőmérséklet emelkedésével a növények fotoszintetizáló tevékenysége elér egy maximumot, mivel magas hőmérsékleten, ill. nagy hőingadozások mellett már nem tudja kötni a CO₂ gázt, ha pedig tömegével pusztulnak el a megváltozott időjárási körülmények miatt, a CO₂ koncentráció hirtelen felszökik, amíg át nem rendeződik a bolygó növényzete egy megfelelő produktivitást adó szintre (C4 növények). A folyamat visszafelé is így zajlik le, tehát a lehülés hatása után még marad a sok CO₂ a növények pusztulása miatt. Aztán a C3-as visszarendeződés (párszáz év) után a CO₂ szint hirtelen lecsökken.

KITÉRŐ:

Az Antarktisz olvadása - érdekes módon - épp az ózonréteg vékonyodása miatt váratott magára. A lassan regenerálódó ózonréteg többé nem befolyásolja a folyamatokat a lehülés irányába (az eltűnő ózon miatt az üvegházhatás nem tudott úgy érvényesülni, mint ahogyan az Arktiszon történt), így a gyorsuló olvadás éveken belül mindkét póluson meg fog mutatkozni..."/Horvát Csongor szerkesztő előadása: - Az üvegházhatású gázokról - a Klímakör-Tatabánya internetes lapján./:

„Noha úgy tűnik, a Föld északi és déli jégsapkájával éppen ellentétes dolgok történnek, mindkét jelenség az emberi hatás következménye - közölte John Turner brit kutató, a Nemzetközi Sarki Év (International Polar Year - IPY) konferenciáján Oslóban. Szerinte az északi sark jége a légkör növekvő széndioxid-koncentrációja miatt olvad évről-évre egyre nagyobb mértékben. A földgolyó másik végében azonban egy jóval korábbi emberi tevékenység (a freon - gáz gyártása, és légkörünkbe jutása) miatt hízik a tengeri jégtakaró. A jég minden évben az évszakok változásával olvad el és fagy meg újra...(Csepe Erika /nepszava.hu) Argentín ökológusok arra a megállapításra jutottak, hogy nem a légkörbejutó CO₂, hanem a naptevékenység, illetve a Napban létrejött változások eredménye az éghajlatváltozás az utóbbi 100 évben (eo.wikipedia.org)

A klímaváltozás igen összetett folyamat Leitner Zsolt miskolci amatőr csillagász szerint is. „A földi klímára sok minden hatással van, de nem egyforma mértékben. Talán sokkal inkább a természeti folyamatok, a természeti jelenségek, mintsem mi Emberek. Ez persze nem azt jelenti, hogy inentől kezdve szennyezzük nyugodtan a környezetünket, építsünk környezetszennyező, egészségtelen gyárakat és szemeteljük, szakítsunk a környezetvédelemmel. De talán megmagyarázza azt, miért vitáznak a mai napig nemcsak a politikusok, hanem a szakemberek is azon, mennyire írható az Ember számlájára a napjainkban végbemenő klímaváltozás, és mennyire ismerhető el, mint természetes folyamat. Bizonyítani azt, hogy az éghajlatváltozás nagyrészt az emberi tevékenységnek köszönhető, szinte lehetetlen, mert nem így van. Egyvalamiben azonban szinte biztos vagyok – írta Leitner - ezen a területen is nagyon sok munka vár még az Emberiségre. Kutatni, kutatni, és kutatni, hogy jobban megismerhessük környezetünket, és saját magunkat.”

A magas hegységek (Alpok, Kárpátok, Kilimandzsáró...) hava, jege is olvad, miként a sarkoké. A magas hegységek olvadó havából és jégéből származó víz ma nagyon sok város és ipari üzem vízszükségletét fedezi. Láttam ezt például a francia Alpokban, hogy a vízmennyiség csökkenése vagy eltűnése esetén ezek a területek elnéptelenedhetnek. A régmúlt időkből az ilyen elhagyott települések romjai jól láthatók a műhold felvételeken. A magyar Wikipédia: A Szabad Enciklopédia adatai szerint: „napjainkban a gleccserek képezik a Föld édesvíz tartalékának legnagyobb részét, így az Alpokéi Európáét. Ott kedvező a helyzet a gleccserek kialakulására, ahol a terület a hóhatár fölött van és legnagyobb a csapadék mennyisége.”

12. HÓHATÁR ÉS GLECCSEREK

Az örök hó határa: a magashegységeknek az a magassági szintje, amelyen felül a légköri csapadék mindig hó alakjában esik és a hó soha nem olvad el. Ez Norvégia északi részén 720 méter, a Himalájában 5670 méter, míg a Sarkvidéken a tenger szintjével azonos. A 2009-ben férjessel tett franciaországi utunk során mi is kirándultunk a Mont Blancra a gleccsert megtekinteni. Amikor repülünk a Mont-Blanc legmagasabb csúcsa közelében repült el, alattunk a végtelen hómezőnek tűnő felhőkkel, meglepetve tapasztaltunk 2009. június 30-án, hogy a 4800 méternél magasabb Mont Blanc csúcsa kopáran, hó és jég nélkül meredt a ragyogóan kék nyári ég felé. Gondoltuk, hogy minden bizonnyal ez a hóhatár szint most feljebb toldott, azért nem fedte hó a csúcst. Ez a hóhatár szint az Alpok hegyrendszereiben és a Kárpátokban 2750 méter lenne. Kirándulásunk napján (2009.július 7-én) egész nap esett az eső. A Mont Blanc falairól vastag sugarakban vízesésként ömlött le az olvadó hó, és jég vize. Időnként elállt az eső, és akkor láthattuk a csak igen gyéren hófoltos óriás hegyet. A Chamonix fogaskerekű- megállójától az ottani kilátóhely 2062 méter magasságából néztünk fel a csúcsra. Felejthetetlen, lenyűgöző látvány volt még így kopáran is az ősmasszívumnak ez a legmagasabb pontja. Hallottuk, hogy a világ sok híres embere járt ott a gleccsernél Chamonix-ban, hogy lássa az örökké havas hegyet. Többek között járt ott Goethe (1797-ben), Alexandre Dumas 1832-ben. Később megtudtuk, hogy a híres magyar zeneszerző Liszt Ferenc is járt ott, ő 1836-ban. Hallottuk, hogy a Chamonix-i Mont Blanc gleccser teljes hosszúsága 14 kilométer, a szélessége 400 méter, tehát nagy hó- és jég földte területről táplálkozhatott és táplálkozik ma is a gleccser. Úgy hírlik, hogy szélessége és vastagsága 4 méterrel csökken évente. A jégbarlang körül a szürke poros felső réteg alatt látható az ősi jég kék színe. Nagyon tömör, azért ennyire kék és nem fehér vagy fehéres a színe, mert nincsenek benne légbuborékok, ami fehéritené. A „Musée Alpin”: azaz Alpok Múzeum, a Mont Blanc meghódításának emlékeit mutatja be. Amikor 1867-ben a kilátóteraszt építeni kezdték, még alig tudtak oda feljutni a munkások a hegyet vastagon borító jég és hó miatt. Ember feletti erőfeszítést kívánt a munka, hogy megtalálják a sziklát a jég alatt, hogy ahhoz tudják erősíteni a fogaskerekű vonatpálya tartóvasait. Ma már a hegyre hó-és jégmentes séta és turista utak

vezetnek a hegy lábánál elterülő városból. (Chamonix város Franciaország keleti részén, a Rhône-Alpes régióban van.) Azt hallottuk, hogy ha az olvadás ilyen mértékben halad tovább, akkor már csak húsz évre való jeget tartalmaz a gleccser. Felszínét kőhulladék és por fedi, és ennek tömege évről-évre nő. Aki fehérnek képzei ezt a gleccsert, annak ez a látvány bizony egy kicsit lehangoló, bár mégis felséges.

A „Jégtengernél”/”La mer de glace” - ahogyan a franciák a Mont Blanc gleccsert nevezik/ és máshol is Franciaországban szó esett a klímaváltozásról és annak várható hatásairól az emberek állatok életére a földművelés, élelmiszer termelés terén, a vízminőség, az ipar és a kereskedelem tekintetében. Nem mindenki gondolja, hogy kizárólag az ember a felelős a kellemetlen változások miatt. Sokan vélekednek úgy, hogy bár az embertől független okok játszhatnak szerepet a változásokban, az embernek mégsem lenne szabad ilyen nagymértékben szennyeznie bolygónk felszínét.

13. TERMÉSZETES, ÉS EMBER-OKOZTA LÉGSZENNYEZŐDÉS

A légkör összetételének vizsgálatakor a bolygót érintő természetes levegőszennyeződést is látni kell, figyelembe véve, hogy a szennyezést egyik vidékről a másikra a szél és a csapadék, vagy éppen a tenger vize juttatja el. A levegőszennyezés szervesen szennyezői például a vulkán-kitörésekből származó gáz, gőz, hamu, a tengerből származó és a szél által szállított só részecskék, a zivatarok villámlásaikor keletkező gázok, a porviharok pora, és az űrből származó kozmikus por is lehet. Szerves tényezők: a növények elégetésekor a tüzükből (L: bozót-tüzek, erdők, szántók, mezők növényzetének égése, szavanna tüzek) származó füst és por, a pollenek, gombák, baktériumok, és a gázzal, kőolajjal fűtött emberi hajlékokból, gyárakból, üzemekből származó égéstermékek füstje korma. A légkörbe jutó forró vulkáni gázok, gőzök és az atomrobbantásokkor vagy az atomerőművek baleseteikor keletkező 5000 C fokos hőségek is hozzájárulnak a légkör tovább melegedéséhez. Említendő még a kőszén és barnaszén felhasználása, melynek során szintén jelentős a CO₂ és a metán felszabadulása és a légkörbe jutása. Az okokat vizsgálva még más tényezők is felmerültek, amikor bolygónk védelmi hibáiról beszélünk.

Ezek:

- A káros anyag kibocsátások, melyek miatt a levegő összetétel változik meg.
- A Föld lakosságának túlnépesedése miatt mind több- és nagyobb terület kerül beépítésre, ezért kevesebb a leszívógó csapadékvíz számára a szabad terület,
- A nagy kiterjedésű erdőirtások a megművelendő területek megnövelése érdekében; ezeknek a kiirtott fáknek a pótlása újabban ültetett fákkal nem vagy nem megfelelő mértékben történik meg

Mielőbbi megoldást igényelnek a talajszennyezésben előljáró nukleáris hulladékok, az ipari veszélyes melléktermékek (például a vörös iszap az alumíniumgyártáskor) és a legkülönbözőbb vegyszerek (például a részben vagy egészben fel nem használt festékek, lúgok, savak) távközlési eszközök alkatrészei sugárhatásának, lassú lebomlású műanyag hulladékok, üvegtörmelék és hasonló felszámolása.

14. NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK

Az elmúlt húsz évben szerzett tapasztalatokat figyelembe véve a tennivalók megszervezésére létrejött egy úgynevezett: Éghajlat Változási Kormányközi Egyezmény. Előtérbe került a közös cél érdekében hozott határozathozatal és a felelősség megállapítása, a további feladatok egyeztetése és a tett lépésekről a beszámoltatás. Sajnos, több ország nem hajlandó az egyezmény aláírására; köztük van az USA is.

A MTA Környezettudományi Elnöki Bizottsága 2009-ben állásfoglalást adott ki az éghajlatváltozásról és az ezzel összefüggő hazai feladatokról. Ez a dokumentum a nemzetközi

és magyarországi tudományos kutatások eredményeire alapozva készült. Létrejött egy „Klimaklub” /www.klimaklub.hu/, a Zöldek klub, Zöldek Pártja. Ezek keretében magyar tudósok is bemutatkoznak, és kifejtik nézeteiket a 2020-ig várható változásokról, a rendelkezésre álló energia – bioenergia, nap és szélenergia - felhasználásról, a klímaváltozás elleni közös összefogáson alapuló küzdelemről, megindítva az iskolások körében a tudatos környezetbarát, környezetvédő szemléletet.

Az ENSZ Éghajlat változási keretegyezménye (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC, rövidebben FCCC) Rio de Janeiróban lett aláírásokkal hitelesítve 1992. június 13-án. A Magyar Köztársaság megerősítő okiratát 1994-ben vették nyilvántartásba az ENSZ Főtitkáránál. Majd 1997-ben aláírták a Kyotói Jegyzőkönyvet. 2006-ban már 188 ország vett részt a keretegyezményben, Ezek kidolgozásában Magyarország is részt vett és csatlakozott a nemzetközi megállapodáshoz. (L: A Környezetvédelmi Minisztérium, Debreceni Egyetem Tájékoztatója: Kiadva 2003-ban: Nemzetközi együttműködés az éghajlatváltozás veszélyeinek, az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentésére: www.ff3.hu/upload/KA-Klima.pdf)

Az Európai Bizottság éghajlat politikai biztosa szerint az éghajlatváltozás veszélyét alátámasztják azok a megfigyelések, hogy a fosszilis tüzelőanyagok elégetése során, továbbá ipari tevékenység vagy vulkáni tevékenységgel a légkörbe jutó kéndioxid és salétromsav savas eső formájában csapódik le. A korábban a hűtőberendezésekben széles körben alkalmazott freon a magas légkörbe kerülve a földi élet számára kulcsfontosságú ózonréteg elvékonyodására vezetett. E két súlyos környezeti probléma esetében a tudomány bizonyítékaira alapozott nemzetközi megállapodások megszülettek és azok hatékony végrehajtása nyomán napjainkra mindkét probléma megoldása folyamatban van.

15. TERMÉSZET- ÉS KÖRNYEZETVÉDELEM

Mióta az ember megjelent a bolygón, a szükségleteinek megfelelően átalakította a természetet. Ez a folyamat nem állítható meg, hiszen az ember mindent megtesz, kényelme és életterének kellemessé tétele érdekében. De mégis tudomásul kell vennünk, hogy környezetünk védelmébe a természetvédelem is beletartozik. A természet védelmének igénye akkor merül fel erőteljesen, amikor olyan állatok, növények kihalásának válik tanújává az ember, melyek addig szerves részei voltak élővilágunknak, és az gazdagabb volt általuk.

Ezt a folyamatot mérsékelendő, 1935-ben létrejött az első természetvédelmi törvény, de ez a munka lassan halad. Azóta létrejöttek különböző tájvédelmi körzetek Magyarországon is, Nemzeti Parkok, melyek a ritka védendő állatai, növényei vagy természeti képződményei miatt a Világörökség részét képezik. Ilyen például a mi régióinkban a: Bükk Nemzeti Park területe, Kelemérben a Mohos-tavak (öslápok), az Aggteleki Nemzeti-park ősbtorókása. De a természetvédelem alá tartoznak az egyes védett növények, ritka fa-fajok is, amelyek az arborétumokban, fűvészkertekben is megtalálhatók, de vadon is előfordulnak. A mi Észak-magyarországi régióinkban említendő a teljesség igénye nélkül: a Magyar Kikerics, és az Árvalányhaj Boldogkőváralja szikláin. Szlovákiában a Nagy Fáttra lejtőin a kosborfélék, a francia Alpok lejtőin pedig a vadon növény Orchidea és Azálea, melyeket kirándulásaink alkalmával volt módunk megcsodálni.

16. FELELŐSSÉG, ÉS LEHETŐSÉG

A sokféle írott és meghallgatott vélemény megerősített engem abban a hitemben, hogy a klímaváltozás nem Isten büntetése vagy általa az ember próbára tétele, nem a világ végének eljövetele, hanem a Föld történetének természetes folyamata. A jelenlegi állapot több millió évig is eltarthat a következő gyökeresen eltérő klíma kialakulásáig. Azonban a környezetünk

szennyezésének megállításával, vagy mérséklésével még hosszú időre meg tudjuk tartani utódaink számára a megfelelő földi élőköznyezetet.

Ez fajunk létfeltétele és felelőssége a Földön. Földünk adja bölcsőnk, ételünket, italunkat, boldogságunkat, a helyet ahová testünket vagy hamvainkat temetik társaink. Köznyezetünk, élőhelyünk védelme fajunk továbbéléséhez elengedhetetlenül szükséges, és ezért elkerülhetetlen.

/Lektorálta: Dr. Oláh katalin – MTA: Budapest/

Igazmondás

"Minden embernek kell valami hitvallása legyen. Valami elintézni való feladata ezen a földön. Amíg van feladata, addig él, amikor nincsen több, akkor meghal."

(Wass Albert: Ember az országút szélén)

Festménykiállítás vakoknak

2011. November 9-én Romanek Inka „ÉRINTÉS” című, ujjbeggyel tapintható festmény kiállítását tekintettük meg a II. Rákóczi Ferenc Könyvtárban Miskolcon. A művésznő így vall újságunk olvasói számára: „Édesanyai lelkemmel köszöntöm ennek az újságnak az olvasóit, és köszönöm, hogy szólhatok magamról, pályafutásomról, indíttatásomról. Bizony nekem is szükségem van feltöltekedésre, megújulásra, amelyet egy-egy ilyen képbemutató rendezvény, alkalom biztosít, hiszen a képbemutatón a jelenlévők mosolyából, baráti kézszorításokból, a beszélgetésekből is merítek feladataimhoz erőt, kitartást, iránymutatást.

Jól tudjuk, hogy születésünkkor valamennyien az élet futószalagjára kerülünk, ahol olykor bizony alaposan próbára teszik teherbírástunkat, tűrőképességünket. Törekvéseink ellenére is előfordul, hogy az addig jól kitaposott útjainkat is el kell hagynunk ahhoz, hogy a személyünkre szabott feladatainkat megfelelő színvonalon teljesíteni tudjuk. Így lettem én is „fészekhágyó”! *Mezőgazdász vagyok*, s ebben a státuszban dolgoztam leányom megszületéséig. A legmerészebb álmaimban sem gondoltam volna, hogy majd regényeim jelennek meg, avagy festménykiállításaim lesznek. Már 20 éves koromtól vágytam, éghetetlenül vágytam az anyaságra. Számtalanszor fohászok az Égiekhez, hogy én is édesanya lehessenek. Úgy tűnik „későn érő típus” vagyok, mert 38 éves koromban hallották meg ODAÁT a könyörgéseimet. Lelket lelkesítő érzés volt, fokozhatatlan boldogság, amikor megtudtam, hogy nekem is van „pocaklakóm”. Féltettem, vigyáztam, nagyon várt baba volt Kincsem. Adél megcáfolta azt a mondást, „Jó dolga van, mint az anyja hasában”.....Terhességem 29. hetének elején megszületett. Hetekkel később mondták el az orvosok, hogy a klinikai halálból hozták Őt vissza, s azt, hogy háromszor kapott teljes vércserét, hogy miként küzdöttek életéért, a 1110 grammos lélekért.

Lányom megszületésekor lázadoztam sorsom ellen, számon kértem, hogy miért csak belekóstolhattam, de ki nem élvezhettem a terhesség kilenc hónapjának felemelő érzését, élményét. Abban a tudatban vittük Adát haza, hogy látni fog. Négy hónapos korában derült ki, hogy az oxigén túladagolás miatt olyan fokon sérült mindkét szeme, hogy műtétek sorozata sem hozta vissza elveszett szemévilágát. ... Felkínáltam mindenemet az Istennek, ígértem, hogy megteszek bármit, kibírok minden megpróbáltatást, csak ADÉL maradjon közöttünk, igazi édesanyja lehessenek! Bármit megteszek! Nincs és nem lesz lehetetlen, csak Adélkám élhessen, s mindenkor tudjam, megérezem, hogy merre kell lépnem, mit kell tennem, és hogyan. Számos könnyhullajtó éjszakámon attól rettegettem, hogy miként tudok jó édesanyja lenni, hiszen korábban soha, soha nem volt kapcsolatomban vak emberrel. Olyan anyaságra számítottam, mint amilyent édesanyámtól kaptam, nővéremtől, barátaimtól, a köznyezetemben láttam, tapasztaltam.... Örökösen szóval tartottam vak Kicsikémet.

Szavaltam, daloltam neki, cifrázgatva mondtam a Talpra Magyar, szavaltam a Himnuszt, a Boci-boci tarkát, a Mehemedet.... Adél egy éves korában már mondatocskákat mondott. Ahogy a szemével látó gyerek is sokat kérdez, egy vak kicsi ember, annak sokszorosát. Gyakran felkínálta kezecskéit: „Anyá!- megfogni Jézuskát, Anya, megfogni a zenét...” Kérte, s tudta, hogy anya kezébe teszi a számára láthatatlant, ismeretlent. Kezdetben kartonból-kartonra készítettem szemléltető eszközöket, amelyek legkedveltebb játékaik voltak lányomnak. Azokkal aludt, azokkal jártunk sétálni. Töprengtem, hogy miként tudnám strapabíróbbnak „megalkotni” azokat, avagy időállóknak, hogy majd nagyobb korában is megmutathassam neki. Így jutottam el szép fokozatosan a festészethez.

Négy-öt évesen, amikor azt kérdezte töprengő és döbögő pofival tőlem, hogy „Anyá! - Ti egyszerre látjátok a folyót, annak a túlsó partját is, ott a házakat, fákat, repülő madarakat, no és az árnyékokat, a Napot.....?” Elgondolhatják, hogy mit éreztem!!!

Azt gondolta az én Kincsem, hogy mivel Ő egyszerre egy dolgot tud megtapizni, „megnézni”, biztosan mi, a szemünkkel látók is egyszerre csakis egy dolgot látunk! Adélnak festményeimmel magyaráztam a világot, annak csodáit, s hittem, hiszem, hogy ezek közreműködésével tudtam, tudom képzeletvilágát építeni, „láttatni” a vitorlázó gólyát, az erdő tisztásán üvöltő szarvast, a kocséri templomot, ahol megkeresztelték stb

Nem csak ihletőm, gyakran az egyik „megrendelőm” is Ő! Sokáig, évekig mellém telepedett a „titkolt” fájdalom, az a fájdalom, amely égető tűzként járta végig újra- meg újra testemet, de Adélkám rávezetett arra az útra, ahol megtalálhattam azokat a „forrásokat”, amelyekkel gazdagodhattam, amelyekkel megteremthettem képességeimből, anyai lelkemből a többet, a jobbat, a szebbet. Adél az én igazi „búfelejtőm”, a Tőle kapott anyaságom megtapasztaltatta velem, hogy igenis van teremtő fájdalom, de azt is, hogy ha valamit igaz szívvel akarunk, nem zárja le a SORS A KAPUKAT.

Tudom, jól tudom, hogy nehéz, sőt NAGYON nehéz ez a „próba”! Nehéz Fehér Botosként élni, de nehéz Fehér Botos gyermek édesanyjának is lenni... de vallom: sohasem tekinthetjük magunkat befejezetteknek! Jövőnk, lehetőségeink előttünk vannak, sohase temessük el álmainkat, vágyainkat.

ISTEN valamennyiünknek teremtette e világot! Születhetünk bár mássággal, hallássérülten, mozgáskorlátozottan, szemproblémákkal, de ha elégséges Hit, Szeretet, kitartás, kemény akarat, céltudatosság van bennünk, igenis betölthetjük küldetésünket, igenis jól érezhetjük magunkat bőrünkben.

Lányom érdekében felköltöztünk Budapestre, Adél ott járt óvodába, ott végezte az általános iskolát. Idén kitűnőre érettségizett s 440 ponttal felvették az általa nagyon vágyott Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Kommunikáció és Médiatudomány szakra. Én vagyok a „hangoskönyve”, rengeteg irodalmat olvasok fel neki, miközben Ő értékesen, szorgalmasan helyt áll, önállóan közlekedik, tájékozódik.

Festményeimet minden esetben vászonra, kasírozott vászonra festem, hogy az ujjbeggyel nézegetést lehetővé tegye, hogy a tapogatástól ne repedjen, ne törjön meg se a vászon, se a vastagon felrakott festék.

A kasírozás szinte egy "oldhatatlan kötés" a vászon+farostlemez között, egy speciális ragasztás, leggyakrabban használt kötőanyag ehhez a művelethez a ragasztó. Nem tudom milyen ragasztó...annyit igen, hogy lehet nedvesen, szárazon, melegen felkasírozni a vásznat egy stabil, merev alapra. Én ezt minden esetben csakis festés előtt készítettem el, mára már legtöbbször tudok venni, az általam megadott méretben elkészítetik a művészboltban. Tehát "mezítelen" a felkasírozott vásznom, amikor elkezdem "megtölteni, életre kelteni

A speciális festéket több rétegben rakom fel. Megvárva, míg megszárad egy, majd még egy réteg, s úgy „építkezem”, majd legvégül lelakkozom a képet. Adélkám „zsűrizi” le legelsőként, legtöbb esetben Ő a címadó, amelyet minden esetben felrakok szintén festékkel s braille írással. Színeim szándékosan kemények, erősek, hogy az alig-alig látók, akiknek van

maradék színlátásuk, Ők is felismerhessék festményeimnek színeit. ... Író és festőeszközeimet édesanyjai lelkembe mártom, onnan festem ki érzéseimet, gondolataimat. Vágyam, hogy festményeimmel ne csak leányomnak, hanem sorstársainak is adhassak élményt, hiszen egy vak embernek is van igénye a szépre, hogy értelmezze, megfoghassa, láthassa lelkével a tárgyakat, amelyek meghittebbé, melegebbé teszik körötte az atmoszférát. Öröm számomra, ha szemükkel látók is elidőznek kiállításaimon, s hiszem, megértik és megérik azok „üzenetét”, hiszen a képek színvilága számukra is élvezhetővé teszi a látnivalót, s mint ahogyan Adélkám fogalmazott: **„legyünk egy kis hidacska a látók és látássérültek között. Olyan hidacska, ahol a szeretet, a hit, az egymásra figyelés és segítség az igazi tartópillér.”** Isten áldja lépteiket, adjon egészséget, teljesítse vágyaikat. Úgy köszönök el, hogy viszontlátásra!

www.romanek.gportal.hu

Miskolc, 2011. november 9-én, Romanek Inka”
A nevezetes eseményről hírt adott: Pásztor Lászlóné

Elgondolkodtató megállapítások

A sors a dolgokat a saját elképzelése szerint rendezi, senkire sincs tekintettel.

/Cseh nyelvről magyarra fordította Teodor Andreas /Kassa/

A boldogság olyan, mint a levegő, csak a hiánya tűnik fel.

Ne hiányolj senkit a multadból! Okkal nincs benne a jövődben!

Két ember között a legrövidebb út egy mosoly!

A házaspároknak idős korukra csak egyet kell megőrizniük: egymást.

/Dr. Bajzák Tamásné/

Sziklavári Károly
Operajátszás Miskolcon a XX. század második felében
- Folytatás -

IV.

Két évad: 1954/55; 1955/56

1954. december 10-én zajlott le a *Rigoletto* premierje a *Déryné Színház*ban. Elismerően szolt a kritika az énekesek színészi teljesítményének javulásáról, amit főként a rendező Orosz György munkájának tulajdonított.¹ Színvonalában komoly előrelépést hozott az előadás az addigi operaprodukciókhoz képest, a társulat ecsetelt nehézségei ellenére is. *Gilda* szerepében sikeresen debütált a Debrecenből szerződött Lány Zsuzsa; *Maddalena* tolmácsolójaként Király Mária, *Mantovai herceggént* Pálos Imre, s különösen Littay Gyula (mint *Rigoletto*) aratott maradandó elismerést. (Littay fejlődése ugrásszerűnek bizonyult, s így 1957 tavaszán már az Állami Operaház *Rigolettójában* léphetett föl mint vendég, a beszámoló szerint hatalmas sikerrel.²)

Hasonlóképpen kiemelkedő produkciója lett a rövid életű miskolci operatársulatnak a *Pillangókisasszony*, mely az 1954/55-ös szezon másik operabemutatója volt.³ 1955. május 20-tól szerepelt műsoron, szokatlanul élénk érdeklődéstől kísérve — ennél fogva a rá következő szezonban is repertoáron maradt, majd 1957 áprilisában felújították. Címszereplőként az Operettszínháztól Miskolcra szerződött Komlóssy Teri éveken át kulcsfontosságú közreműködője maradt az előadásoknak. Mellette Pálos Imre (*Pinkerton*), Littay Gyula (*Sharpless*) és Kabdebó Mária (*Suzuki*) nyújtottak kiemelkedő énekesi teljesítményt a bemutatón. 1956 januárjában Egerben is színre vitték a darabot.⁴

Operarepertoár terén az 1955/56-os évad elsősorban Puccini (*Pillangókisasszony*, *Tosca*), kisebb mértékben (a *Trubadúr* felújítása révén) Verdi művészetének hódolt: egészében véve így kevésbé lett változatos az előző szezon kínálatához képest. (Ám az 1956. évi Mozart-bicentenárium kapcsán a *Figaro házassága* bemutatását is tervezték eredetileg.⁵) 1956. január 10-én került színre a *Tosca*. Különleges eseményszámba ment: a fiatal rendezőjelölt Horváth Zoltán diplomamunkája, s egyben az ország első operai vizsgarendezése volt.⁶ Címszerepben a Szegedről szerződött Harmath Éva debütált; Littay Gyula a tőle megszokott teljesítményt nyújtotta *Scarpia*ként. *Cavaradossi* szólamában a Kecskemétről Miskolcra került Pásztai Tibor „ugrott be” a hirtelen megbetegedett Pálos Imre helyett. Áprilisig tartották műsoron a darabot, majd a *Trubadúr* felújítása követte.

Saját társulatának szűkre szabott lehetőségei miatt 1956 nyarának-koraőszének vendégjátékai élénkítőleg hatottak Miskolc operaéletére. Országjáró körútja alkalmával tartott két itteni előadást az Operaház együttese. Július 29-én került színre a Népkertben a *Traviata* (előző este a *Denevért* játszották). Verdi látványos, népszerű remekét – költséges volta miatt – nem tűzhette műsorára a megcsonkított miskolci társulat. Ám repertoárjuk bizonyos fokú

¹ Díszlet: Blanár György; jelmez: Mészáros Margit; koreográfia: Bodrogi Zoltán; maszkmester: Madácsi Dániel; a bemutatót Mura Péter, a későbbi előadások egy részét Róna Frigyes vezényelte. Kritika: *Észak-Magyarország* 1954. december 19.; *Széphalom* 1955/1.

² *Miskolci Színházi Esték* 1956–57/5.

³ Rendezte: Orosz György; díszlet: Forray Gábor; jelmez: Mészáros Margit; karigazgató: Szotyory Zoltán, vezényelt: Mura Péter. Kritika: *Észak-Magyarország* 1955. május 23.

⁴ Kritika: *Heves Megyei Népiújság* 1956. január 7. A főszerepet Neményi Lily énekelte az egri előadáson, a többi közreműködő a miskolci társulat tagja volt.

⁵ *Észak-Magyarország* 1955. szeptember 7.

⁶ *Miskolci Színházi Esték* 1955–56/1. Díszlettervező: Suki Antal, jelmez: Mészáros Margit; karigazgató: Szotyory Zoltán, vezényelt: Mura Péter. Kritika: *Észak-Magyarország* 1956. január 26.

egyoldalúsága aligha írható a helyi operajátszásban részt vállalók számlájára: 1956. szeptember 1-ig a „racionalizálás” terheit nyögte az együttes, majd az új szezonnal színházon kívüli működésre kényszerült.

Nem adhatott otthont a kiürített teátrum-épület a Kassai Állami Színház *Don Giovanni*-előadásainak sem, 1956. október 12-én és 14-én. Látogatásával a miskolciak pár hónappal korábbi vendégszereplését viszonzta a felvidéki társulat: hagyományosan gyümölcsöző – és csupán a XX. század politikai fejleményei miatt megszakadt – kapcsolatok felelevenítése zajlott ekkor. Amennyiben hihetünk a sajtóbeszámolóknak, a kassaiak útja még a *Gördülő Opera* egykori „kalandjainál” is viszontagságosabb lehetett — melynek végén, több óras késéssel a Vasgyári Művelődési Házba érkezve, ugyancsak meglepődhetnek e játszóhely sajtóságain. Október 12-i fellépésük így este 8 óra helyett fél 10 tájban vette kezdetét, ámde csöppet sem tűnt fáradtnak a kritika értékelése szerint.⁷

A forradalom előtti hónapok fölhevültebb közéleti légkörében már sok minden nyilvánosságot kaphatott, ami korábban szinte elképzelhetetlennek tűnt: így Mura Péter és Róna Frigyes, mint a miskolci színház karmesterei, drámai hangú cikkben *követelték* az intézmény 1954. augusztus előtti létszámának visszaállítását.⁸ Zenei vezetőként Mura ennél jóval merészebb terveket szőtt — láthatóan nem kisebb célt tűzve maga elé (mint amelyet egy régió gazdasági fejlesztésének *egészségesebb üteme* esetén, minden logikai érv, egyébként is alátámaszthatott volna): az ország második városát az ország második operaközpontjává tenni. 1956 júniusára hosszabb távú javaslatot dolgozott ki a miskolci operajátszás jövőjére vonatkozóan. Elgondolásainak kézenfekvő mintájául a sziléziai iparvidék jól szervezett, több város igényeinek kielégítésére alkalmas (a prózai részleggel együtt 350 főt kitevő, útjaikhoz hat autóbusszal ellátott) opera- és balett-társulata szolgált. Ha tervei valóra válhatnak, hasonló rendszerességgel játszhatott volna Miskolc teátruma Kazincbarcikán, Ózdon, vagy a bányásztelepüléseken. Íme az általa közzé tett táblázatok, a nagyarányú, évenkénti fejlesztés adataival:⁹

Évszám	zenekar	énekar	tánckar	szólisták
1956	32	20	8	5
1957	50	32	12	10
1958	60	40	20	13
1959	70	44	24	16
1960	70	48	30	20

Évszám	opera	operett (zenés vígjáték)	balett	hangverseny	összesen
1956	40	260	—	—	300
1957	60	250	15	60	385
1958	75	250	30	80	435
1959	90	230	40	100	460

⁷ *Észak-Magyarország* 1956. október 14. A kassai színház a Mozart-bicentenárium alkalmával tűzte műsorra az operát. Diósgyőrben előadtak egy szlovák balettet is.

⁸ Hivatkozott írásuk a *Művelt nép* 1956. május 20-i számában.

⁹ Megjelent az *Új Zenei Szemle* 1956/7–8. számában (a zenekultúránk egészét áttekintő országos fórum alkalmával), részletesen kifejtve benne a terveket.

1960	100	220	50	110	480
------	-----	-----	----	-----	-----

Csodaszép ideák: kövesse Miskolc nagyvárossá fejlesztését a kulturális élet azonos ívű kibontakoztatása, pár esztendő leforgása alatt évi száz operaestével! Egy rövid, reményteljes időszak tipikus megnyilatkozásának tekinthetjük, ízelítőül annak pezsgő mindennapjaiból. Hasonló gondolatokat mások is írásba foglaltak akkortájt.¹⁰ E megújult közéleti atmoszféra egyik miskolci centruma lett az értelmiség által „Pilvax”-nak nevezett Avasi Kávéház. Merész és szokatlan szellemiségével élen járt az újat akarók táborában az Írószövetség helyi csoportja (amiről több egykorú sajtócikk mellett az 1956 őszen, négy szám erejéig megjelent *Kilátó* című lap adhat képet).

Színházi vonatkozásaiban viszont mindez már rövid időn belül illuzórikusnak bizonyult. Miskolcon nem csupán a játszóhely kérdése vált 1956 ősztől megold(hat)atlanná, hanem – kezdettől fogva, csakúgy, mint mondjuk Debrecenben, vagy Pécsen – a színészek, muzsikások méltatlan lakáskörülményei, s fizetésük problémái is a bajokat szaporították (igénytelen albérleti szobákban voltak kénytelenek meghúzni magukat, méghozzá borsos áron,¹¹ gázsijuk pedig, más vidéki színházakhoz hasonlóan, csupán tört része volt a fővárosban működőkének). Szakmai továbbfejlődésük helyi lehetőségeire történt már utalás e tanulmányszövegben. Művészi kibontakozásuk itteni útja azonban másfajta akadályokba is ütközött: a színházi zenekar létszámának megnyirbálása 1954 nyarán (minthogy az együttes elvileg a város hangversenyéletének primáriusi szerepkörét is hivatott lett volna betölteni) a magánénekesek koncertfellépési alkalmaira sem hatott jótékonyan. E körülmények folytán alig akadt közöttük olyan, aki ne cserélte volna föl ígéretesebbre a bizonytalan miskolci deszkákat az első adandó alkalommal. (S hogy a zeneművészeti szakiskolából kikerült énekesek, hangszeresek számára miféle lehetőségeket nyújtott az ilyen módon működtetett színház, arról talán beszélni sem érdemes; mindenesetre e tényező is a helyi kötődésű muzsikusréteg elvándorlási tendenciáit erősítette az idő szerint.) A problémák egyre tornyosultak, és csak idő kérdésévé vált, hogy a kilakoltatott, majd 1956 végére siralmasan elszegényedett teátrum, mikor kapja meg a zenei arculatát elcsúfító, kritikus dőfést.

V.

Az 1956/57-es évad

Eltekintve a játszóhelyi állapotoktól, egészében mégis biztatóan indult az 1956/57-es szezon: szeptember 1-ével sikerült kiharcolnia a színháznak visszafejlesztés előtti létszámát a városi tanácstól; enyhítő hatású gyógyírt hozott továbbá a vidékiség legaggasztóbb gondjára a művészek tizenöt százalékos béremelése (melynek révén fizetésük el nem érte ugyan a fővárosiakét, de legalább közelített azokhoz). Minden addiginál távlatosabb operaterveket hozott magával az évadkezdet: *Parasztbecsület*, *Bajazzók*, Rahmanyinov: *Aljeko*, *Hunyadi*

¹⁰ E röpke hónapok kulcsmondata lehetne Bihari Sándor híressé vált (és valóságos lavinát elindító), *Miskolci kocsonya* címmel közreadott cikkéből az alábbi gondolat: „Ha mi az ország második városa vagyunk, miért nem lehetünk az elsők között az általános fejlődésben?” (in: *Művelt nép* 1956. június 17.). Bihari cikkével kapcsolatos állásfoglalásokat és polémiát olvashatunk a *Művelt nép* 1956. július 29-i, augusztus 26-i, szeptember 2-i, 9-i, 16-i, 23-i és október 21-i számaiban, melyek rendkívül színes kordokumentumok.

¹¹ Lásd az *Iratok a magyar zeneélet történetéhez 1945–1956* című, hivatkozott összeállítás II. kötetét: 60. számú irat. A beadvány szövege szerint az 50-es évek közepén a miskolci albérletek bizonyultak a legdrágábbnak országos viszonylatban.

László (a Vasgyári Művelődési Ház színpadán); *Szöktetés a szerájból* (kissé megkésve, a zeneszerző születésének 200. évfordulója kapcsán), Auber: *Fra Diavolo* vagy Donizetti: *Don Pasquale* (utóbbiak a Kamaraszínházban). Szóba került a *Rigoletto* és az *Eladott menyasszony* felújításának lehetősége is. Reményteljes művészi föllendülés jelének ígérkeztek a (bővített létszámú, és Téry Tibor személyében balettmesterrel is ellátott) tánckar tervbe vett premierjei, köztük: Milhaud: *Francia saláta*; Bartók: *A csodálatos mandarin*.¹² Új magánénekeseket szerződtettek Kolozsvárról: a basszista Püllök Géza a *Tosca* október 20-i előadásán mutatkozott be, majd Kovács Irén szólaltatta meg Puccini darabjának főszerepét december 29-én.

A közbeeső hónapok eseményei azonban gyökeresen átfomálták a színház munkáját s jövőjét. Miután heteken át szüneteltek az előadások, meghiúsultak a kitűzött bemutatók is. December 9-én – utcai tüntetések, megmozdulások formájában testet öltve – ismételt föllángolt Miskolcon a népharag, így félbeszakadt a színház aznapi előadása. Kijárási tilalom lépett életbe; az intézmény vasgyári tevékenysége csak a *Tosca* december 29-i előadásával folytatódhatott. Másfél hónapon át ezután sem tartottak operaelőadást a városban, egészen a *Szöktetés a szerájból* február 12-i, kamaraszínházi bemutatójáig. Nem véletlenül: kényszerű helyzetében az intézmény aligha engedhette volna meg magának a produkciók legdrágábbik fajtájának rendszeresítését. Lehetőségeit illetően a színház épp az ellenkező végletben találta magát a tél – szokottnál is szomorúbb – hónapjaira, mint amilyet megújulásra készen, a pezsgő koraősz folyamán még eltervezett. Az állami szubvenció a szokásos nagyságrend töredékére esett vissza '56 végén. A helyzet valóban drámai volt. Működésének biztosításához külső segítségre szorult a színház, s a kassai testvérintézmény fontos és értékes felszereléseket juttatott el Miskolcra december folyamán.¹³ Lényegesen 1957 elejére sem javultak az állapotok: Mészöly Tibor igazgatónak az ukrán Ivan Franko Színházhoz címzett, konkrét tárgyi kéréseket (függönyök, textil- és faanyagok, jelmezek) tartalmazó levélfogalmazványa megrázó dokumentum.¹⁴

Effajta körülmények közepette zajlott le a *Szöktetés* premierje 1957 februárjában.¹⁵ Mozart daljátékának tíz kamaraszínházi, majd egy vasgyári előadását láthatta az évad végéig a miskolci közönség. Vidékre is eljutott a produkció: elsőként az alberttelepi bányászok kultúrotthonába „gördült le” a darab az operatársulat.¹⁶ Időközben jelentős változások mentek végbe a színház muzikusainak irányításában: az eltávozott Mura Péter dirigensi posztjára Lukács Ervin került 1957 elején. A kórus élén már '56 őszétől fiatal, ambiciózus karnagy állt Kardos Pál, a szakiskola tanárának személyében (neve később fogalommal lett a kórusvezetői szakmában). Új énekesek is bemutatkoztak a *Szöktetés* előadásain: Marsay Magda (Constanza), valamint operaszerepben Károlyi Stefi (Blonde). A mű leghíresebb szólamát Püllök Géza, illetve Bottyán Endre énekelték felváltva.

Változatlanul nagyra törő elképzelések jegyében teltek 1957 tavaszi hónapjai. (Önmagáért beszél a Horváth Zoltán operarendező tollából származó, s a *Miskolci Színházi Esték* 1956–57/4. számában közzé tett írás címe: *Gyönyörű tervek megvalósítása előtt!*) Áprilisra tűzték ki a *Parasztbecsület* és *Bajazzók* bemutatóját (egyazon este keretében), melyet még a szezon végéig az *Álarcosbál*, majd a *Don Pasquale* premierje követett volna. Önálló

¹² Mindezekről lásd az *Észak-Magyarország* 1956. augusztus 25-i, továbbá a *Miskolci Színházi Esték* 1956–57/1. számait, hozzátéve, hogy az előző szezon folyamán a hosszabb távú elképzelések között szerepelt Kodály *Háry János*ának műsorra tűzése is: lásd Kazimir Károly főrendező cikkét a *Széphalom* 1955/4. számában.

¹³ *Észak-Magyarország* 1956. december 7.; *Miskolci Színházi Esték* 1956–57/2.

¹⁴ Dátum nélküli levéltervezet 1957 első feléből: Borsod - Abaúj - Zemplén Megyei Levéltár, fond VIII. 701/c. (vegyes iratok 1953–61).

¹⁵ Rendezte: Horváth Zoltán, díszlet: Útő Endre, jelmez: Katona Piroska, karigazgató: Kardos Pál, vez.: Lukács Ervin. Kritika: *Észak-Magyarország* 1957. február 20.

¹⁶ *Miskolci Színházi Esték* 1956–57/5.

produkciókra készült – első ízben – a színház balettegyüttese, az alábbi darabokkal: Bayer: *A babatündér*, Weber–Berlioz: *A rózsalelke*, Ravel: *Bolero*. Utóbbiak publikum elé is kerültek április folyamán, ami nem jelentett kevesebbet, mint a színház művészi arculatának régóta várt gazdagodását.

A Vasgyári Művelődési Ház adott otthont a miskolci operatársulat utolsó – egyben kettős – bemutatójának, 1957. május 25-én (*Parasztbecsület* és *Bajazzók*).¹⁷ Mint már az 1954/55-ös szezon műsorterveinél láthattuk, régóta dédelgetett tervek váltak valóra a két verista kisopera színpadra állításával. A Diósgyőrben megtartott május végi, június eleji előadásokat júliusban továbbiak követték a Népkerti Szabadtéri Színpadon, egy frissen újtárra indított kulturális rendezvénysorozat, a Miskolci Ünnepi Hetek keretében. Létrehozójaként Mészöly Tibor színházigazgató már 1957-ben felismerte, hogy a város környezeti adottságai előnyösen hasznosíthatóak egy fesztivál céljaira.¹⁸ A rendezvénysorozat közvetlenül a színház újjáépítését szolgálta volna. Ám Mészöly hiába mozgatott meg minden követ ennek érdekében: az óriási deficitet fölhalmozott intézmény éléről hamarosan távozni kényszerült. (A Miskolci Ünnepi Hetek így egyetlen nyarat ért meg.)

Egyöntetű ítéletek szerint hasonlíthatatlanul jobb lett a színházi kórushangzás a *Trubadúr* időszak óta (ami főként Kardos Pál munkáját dicséri, s a *Parasztbecsület* műsorra tűzésének mintegy előfeltétele volt). Pálos Imre távoztával már nem akadt olyan tenor Miskolcon, aki alkalmas lett volna *Turiddu* szólamának tolmácsolására, így Király Sándor (Állami Operaház) vendégfellépteire volt szükség. Mellette kiemelkedő énekesi teljesítményt nyújtott a kettős bemutatón Kovács Irén (*Santuzza*), Király Sándor, Littay Gyula (*Alfio*, valamint *Tonio*), Komlóssy Teri (*Nedda*).

VI.

Az 1957/58-as évad

Új igazgató került az intézmény élére a szezon kezdetén Jákó Pál személyében, zenei vezető pedig a már számottevő vidéki tapasztalatokkal rendelkező Rubányi Vilmos lett. Jákó a nemrégiben megalapított (és a korviszonyokhoz képest kimondottan egészséges szellemiségű) lap, a *Film - Színház - Muzsika* számára nyilatkozta az alábbiakat: „A társulatnak külön operas és balett-részlege is lesz, és szeretnénk egy eredeti magyar operát előadni, amelynek megírására egyik kiváló zeneszerzőnknek megbízást adunk. Az opera témája egy miskolci legenda” (1957. augusztus 23.). Pár nappal később az *Észak-Magyarország* tette közzé Jákó műsorelgondolásait (augusztus 30): ezek szerint az új évad minden csütörtökére operaelőadást szánt az igazgató. A régebbi darabok repertoáron tartása mellett november 14-én a *Don Pasquale*, majd a későbbiekben az alábbi művek bemutatását célozta meg: *Lakmé*, *Álarcosbál*, *Traviata* (több balettprodukciót is említve). Felterjesztést írt a minisztériumnak, tervezett kassai cserekapcsolatok és kárpátukrajnai vendégszereplések ügyében.¹⁹ Kassa tekintélyes operakultúrája valóban jótékonyan hatott volna a miskolci társulat fejlődésére, e megálmodott együttműködés révén: „A Kassai Színház még júliusban újabb ajánlattal fordult a Miskolci Nemzeti Színházhoz, amelyben azt javasolja, hogy kölcsönös karmester, és

¹⁷ Rendezte: Horváth Zoltán, díszlet: Suki Antal, jelmez: Katona Piroska, vezényelt: Lukács Ervin. A színlapok tanúsága szerint a bemutatót előbb május 19-re, majd 23-ra tervezték, végül 25-én zajlott le. Kritika: *Észak-Magyarország* 1957. május 31.; *Film - Színház - Muzsika* június 7.

¹⁸ Lásd a vele ez alkalomból készült interjút a *Miskolci Színházi Esték* 1956–57/6. számában.

¹⁹ 1957. szeptember 9-i dátummal: Borsod - Abauj - Zemplén Megyei Levéltár, fond VIII. 701/c. (vegyes iratok 1953–61).

szólista /énekes/ cseréket vezessen be a két színház a következő évadban. Mi a magunk részéről – és ez a Miskolci Városi Tanács véleményével is egyezik – ezt a vendégcserét még ki szeretnénk jobban szélesíteni”.

Jákó nyilvánvalóan bízott összeköttetéseiben, melyek révén pénzt remélt: így foganhatott meg benne egy új, miskolci témájú opera, a csütörtökönkénti rendszeres operaelőadások, vagy a Kassa-Miskolc közötti karmester- és szólistacserék továbbgondolásának ötlete. Az ellenkezőjét kapta. Mindössze két diósgyőri *Szöktetés*-produkcióra, továbbá a *Bajazzók* két tájelőadására futotta már csak a miskolci operatársulat erejéből 1957 őszén.²⁰ Az eredetileg november 24-re is meghirdetett *Szöktetés*-előadás helyett végül egy, a *miskolci operajátszás ügyével* kapcsolatos újságcikk jelent meg az *Észak-Magyarországban* a kérdéses napon. Hivatalos formában tette közzé a megdöbbentő hírt, mely a város értelmiségét amúgy is napok óta foglalkoztatta: minisztériumi kezdeményezésre jelentős mértékben csökkentik a Miskolci Nemzeti Színház státuszait, továbbá – a színház épületének elkészültéig – *átmenetileg szüneteltetik az operatársulat működését*. Zengzetes ígérek (miszerint mindent megtesznek a felújítási munkák meggyorsítása érdekében) próbálták ellensúlyozni e lesújtó tartalmat.

Ám a fentiek pusztán szólamok maradtak: a színház átépítésére, s az operatársulat újjászervezésére vonatkozóan egyaránt. Valójában az 1957-es megszüntetés révén e rüt évtized rosszabbik felének hajdani, minisztériumi álmai teljesedtek be a miskolci operajátszás sorsát illetően. A forradalom utáni esztendő pártállamának funkcionáriusai, a megye illetékesei, s a városvezetőség, boldog egyetértésben számolták fel az ország – népesség terén – második településének operakultúráját. Jobb időkben a város és megye *áldoz a művelődésre*: például úgy, hogy színházat építtet (Miskolc: 1819–23); 1957 érdemtelen központi és helyi vezetői azonban a színház *leépítésén* fáradoztak. Miután 40 főt (az összlétszám csaknem 20%-át, köztük 11 magánénekest) szélnek eresztettek, zenés darabjait tekintve az 1957/58-as évad immár a (minden szempontból) *olcsóbb* szórakozási formát nyújtó operett-dömping jegyében telt.

A miskolci operajátszás ügyét az országos sajtó karolta fel akkortájt — mindhiába. (Hárs Györgynek az *Élet és Irodalom* hasábjain *Három miskolci sóhaj* címmel, 1957 decemberében megjelent, ébresztő hangú cikkét e tanulmány *függeléké*ként közöljük).²¹

Lásd továbbá Ladányi Mihály keserű iróniával teli írását, *Színházi séta Miskolcon* címmel, a *Magyar Nemzet* 1957. november 27-i számában. 1958 szeptemberében a *Muzsika* c. folyóirat hasábjain is napvilágot látott a miskolci operajátszás visszaállítását sürgető cikk.

- Folytatjuk -

²⁰ *Szöktetés a szerájból*: 1957. október 17., november 16.; *Bajazzók* (mindkétszer a *Seherezáde*-balettel együtt): szeptember 20.: Sátoraljaújhely, szeptember 28.: Ózd, a színházi próbakönyv tanúsága szerint. Érdekes elgondolásról ad hírt a *Miskolci Műsorkalauz* 1957. november 15–30-i száma (15. oldal): eszerint november 24-től kezdve, vasárnap délelőttönként népszerű, vegyes műsorösszeállítású operamatinékat tervezett a társulat a Kamaraszínházban, újat kívánva nyújtani „az opera miskolci kedvelőinek”. A november 24-re meghirdetett *olasz műsor* Verdi-operarészletekből állt volna (*Rigoletto*, *Traviata*, *Trubadúr*, *A végzet hatalma*, *Aida*, *Alarcosbál*, *Otello*; az *Aidából* a teljes *Nilus-parti jelenet* fölhangzásával). December 1-ére *francia műsort* terveztek (a *Carmen*, *Hoffmann meséi*, *Faust*, *Sámson és Delila*, *Lakmé* részleteivel).

²¹ Lásd továbbá Ladányi Mihály keserű iróniával teli írását, *Színházi séta Miskolcon* címmel, a *Magyar Nemzet* 1957. november 27-i számában. 1958 szeptemberében a *Muzsika* c. folyóirat hasábjain is napvilágot látott a miskolci operajátszás visszaállítását sürgető cikk.

Viccek

Ki az igazán idős pilóta?

Akinek, amikor a szakmát kezdte, még a repülés volt veszélyes, és nem a szex.

Friss házasok

Az újdonsült férj kérdezi feleségét: Édesem mivel töltötted meg ezt a csirkét!

- Én semmivel! Hiszen nem is volt üres!

A két alma

Két alma néz lefelé a világra. Az egyik azt mondja, hogy:

- Látod az embereket? Őlik, gyilkolják, kirabolják egymást. Ha ez így megy tovább, mi almák maradunk meg csak a földön.

Mire megszólal a másik:

- A zöldek, vagy a pirosak?

Te drága!

- Drágám szeretnél egy jaguárt a születésnapodra?
- Nem, dehogy.
- Mit szólnál egy nercbundához?
- Köszönöm, nem kérek.
- Egy gyémánt nyakéknek örülnél?
- Nem. Válni szeretnék!
- Hú, ekkora kiadást azért nem terveztem.

/Pásztor László/

Virtuális múzeum

A Teletár 2007. május 17-én, az Információs Társadalom Világnapján nyílt meg a Miskolc-avasi telefonközpont épületében. A hajdani távbeszélő központ mintegy 600 m² alapterületű géptermében a Postamúzeum – eddig különböző raktárhelyiségeiben őrzött– műtárgyait láthatják a szakmatörténet iránt érdeklődő látogatók. A látványraktár többszáz kiállított tárgy segítségével mutatja be a távközlés csaknem 130 éves robbanásszerű fejlődését. Különlegessége, hogy a hazai távközléstörténetnek szinte minden telefonkészüléke, távíró- és telefonközpont típusa, valamint átviteltechnikai berendezése megtalálható, amelyek közül számos ma is működőképe.

Postakürt Galéria

A Magyar Posta Rt. Miskolci Igazgatóságának 4. emeletén nyílt meg 1998-ban a Miskolc és környékének postatörténetét bemutató állandó kiállítás. Több mint 200 év történeti dokumentumai, okmányok, térképek, tárgyak, és egy múltszázad eleji postahivatal berendezése segít megismerni az Észak-magyarországi postaszolgálatot. A helyi érdekességek mellett, beépült a kiállításba, az igazgatóság területén lévő posták munkatársaitól beérkezett régiségek, fényképek, írások gyűjteménye is. Telefonszám: +36 20 979-5487
Nyitvatartás: Látogatás csak előzetes telefonos bejelentkezés alapján.

[/http://www.postamuzeum.hu/stores/item/12.html/](http://www.postamuzeum.hu/stores/item/12.html/)

Egyetemi tanár előadása

Kedves olvasóink!

A Magyarországi Eszperantó Szövetségnél 2012. január 12-én tartott előadása szövegét dr. Orsós Anna az előadó asszony megküldte újságunknak, ezért annak szövegét három részben közölni fogjuk a beás nyelvekről. Kérem, fogadják szeretettel és tisztelettel honfitársunkat

Pásztor Lászlóné

Dr. ORSÓS ANNA

Életrajz

Orsós Anna magyar-oroszipedagógia szakos általános iskolai, majd gimnáziumi tanárként kezdte pályafutását. 1992-től két éven át a Gandhi Gimnázium alapító tanáraként tevékenykedett, melynek 2002-ig főállású tanára is volt. Emellett a Kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskolán vendégtanárként beás nyelvet oktatott. 2002 óta a PTE Romológia Tanszékének főállású tanársegéde, majd PhD védése után adjunktusa. 2002-2010 között az MTA Nyelvtudományi Intézetének félállású munkatársa. 2010 óta az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karon az Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ félállású tanára. 2011 tavaszán habilitált a Pécsi Egyetem Oktatás és Társadalom Doktori Iskolájában.

Egyetemi adjunktusként a romológia szakos hallgatók számára nyelvészeti és beás nyelvi kurzusokat tart nappali, levelező és PhD-s hallgatóknak egyaránt. A PTE BTK Romológia és Nevelésszociológia Tanszék vezetője, az egyetemen működő Profex Beás Nyelvizsgahely vezetője, számos publikáció szerzője.

Kutatási területei: szociolingvisztika, társadalmi nem és nyelvhasználat, nyelvpolitika, nyelvi emberi jogok, kisebbségi nyelvoktatás, kisebbségi nyelvhasználat.

A beás nyelv Magyarországon

/Az előadás szövegét készítette az előadó: Dr. Orsós Anna; egyetemi adjunktus, Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék orsosa@btk.pte.hu

ÁLTALÁNOS BEVEZETÉS

1. A CIGÁNYOKRÓL

A cigány lakosság létszámát tekintve, Magyarország Európában 38 ország közül – Románia, Bulgária és Spanyolország után – a 4. helyen áll. (NEKH 2005)

A magyarországi cigányok létszámának megállapítására vonatkozóan a korábbi századokban több cigányszámlálás történt, azonban az adatok meglehetősen ellentmondásosak, ennek köszönhető, hogy a népszámlálási statisztikákban is rendkívül hiányosan szerepelnek. Mivel perifériára szorultan élnek, nehezen elérhetőek, egyértelmű paraméterekkel nem is meghatározható, kik ők. Többen, sokféle szempontrendszer alapján próbálták kategorizálni a cigány lét főbb jellemzőit, elfogadott és egységes definíció nem alakult ki.

Cigánynak lenni az évszázadok során meggyökeresedett különböző előítéletek miatt a társadalom egy része számára alacsony presztízsű dolognak számít. A cigányok többsége a többségi társadalomhoz tartozónak vallja magát, és rendszerint felveszi a befogadó állam nyelvét, illetve környezete vallását, mert csak az országok egy részében tekintik őket nemzetiségnek, mások azonban anyaországgal nem rendelkezvén, az etnikai kisebbséghez sorolják magukat. Ez az egyik oka annak, hogy különösen nagy eltérések vannak mindenütt a világon a hivatalos népszámlálási és a tudományosan becsült adatok között.

1 .sz. táblázat

A CIGÁNY KISEBBSÉGRE VONATKOZÓ NEMZETISÉGI ADATOK A NÉPSZÁMLÁLÁSOKBAN (1949-2001)	
Év	Cigány nemzetiség
1949	37 598
1980	6 404
1990	142 683
2001	190 000

Magyarország nemzetiségi adatai. Budapest, KSH, 1992 és 2001-es..

A magyarországi cigányok három nagy nyelvi csoporthoz tartoznak: a javarészt magyarul beszélő *romungrókhhoz* (akik magukat magyar cigánynak, zenész vagy muzsikus cigánynak mondják), a magyarul és romani nyelven egyaránt beszélő *oláh cigányokhoz*, valamint a magyarul és az archaikus román nyelven beszélő *beás cigányokhoz* (2. sz. melléklet).

1.1 Európai kitekintés

Számos szociológiai kutatás bizonyítja, hogy cigány kisebbséghez tartozónak lenni – a világ bármely részén – sajátos helyzetet takar. Mind a tágabb, mind a szűkebb társadalmi környezet befolyásolja az identitás vállalását, valamint annak mértékét. Ha a környezet befogadó, s a másságot értékként kezeli, a közösség valamint az egyének identitásvállalása észrevehető mértékben lesz nagyobb a presztízsnyerés miatt, míg ellenkező esetben ennek épp a fordítottja figyelhető meg.

A környező országokban és a világ bármely országában élő cigány közösségek jelenéről sokféle információval rendelkezünk, történelmükről azonban kevés hiteles forrás áll rendelkezésünkre. Ennek fő oka, hogy írásbeliségük kialakulása csupán az elmúlt száz év terméke, így írásos nyomokat ők maguk nem hagytak az utókorra, a cigányokra vonatkozó dokumentumok a többségi társadalommal való konfliktusok során születtek, a „békeidőkből” ilyen források nem találhatók.

A cigányok száma becslések szerint Európában 7–8,5 millió fő, bár nincs minden európai országból erre vonatkozó adat (Kemény 2002). Egyes becslések szerint Európa legnagyobb cigány etnikuma a romániai cigányság, mely becsült adatok alapján 2,2–2,5 millió fő, hivatalos számuk 1977–1992 között 227,4-ről (az összlakosság 1,1%-a) 409,7 ezerre (1,8%) nő. A volt Jugoszlávia területén (650-850 ezres) él: Szerbiában 450 ezer, Macedóniában 240 ezer, Montenegróban 2580 fő, Bosznia-Hercegovinában 40-100 ezer fő, Horvátországban 60-150 ezer fő. (Kemény, 2002)

A Magyarországon élő cigányok becsült száma 400-600 ezer fő, míg hivatalosan (KSH, 2001) 190 ezer.

1.2. A cigányok lélekszáma

A 19. század végétől kezdődően a tízévenkénti népszámlálási adatok - melyek anyanyelv szerinti összeírások is - nagy különbséget mutatnak. Ez magyarázható a vándorló életmóddal, mely az országból kivándorlást és bevándorlási folyamatot egyaránt jelent.

Az első – előkészített, alaposan végzett, részletes adatokat is mutató – magyarországi kutatás e népcsoporttal kapcsolatban az 1893. január 31-én végrehajtott „cigányösszeírás”, mely külön fejezetben tárgyalja a „cigányok nyelvismereti és nemzetiségi viszonyai”-t. Az akkori Magyarországon élő 280 ezer cigányról ezt olvashatjuk:

„...az összes cigánynak több mint fele, 52,16 %-a nem tud cigányul. Egyes esetekben a cigány nyelv tudása egymagában nem döntő az egyéni habitusra nézve; teljesen civilisált egyének, pl. előkelő, művészszámba menő zenészek többnyire tudnak cigányul, míg viszont a cigányul nem tudók, különösen az oláh vagy tót falukban szórványosan letelepedettek közt gyakran fölülte kezdetleges műveltségű és igen vad indulatú egyének találhatóak. De a cigányul nem tudók nagy száma egészében véve mégis biztos jele annak, hogy e népelem általán távolodik eredeti fajtától és közeledik a nemzet többi eleméhez...”(Mezey, 1986).

Az 1893-as kutatás egyik célja a kóborló cigányok feltérképezése volt letelepítésük meggyorsítása érdekében. A vizsgálat elemzése - többek között - megállapítja, hogy a cigány nyelv elhagyása a többségi társadalomba való beilleszkedést segíti elő. Ennek megfelelően a "hatalom"-nak nem állhat érdekében a cigány nyelv megőrzésére vonatkozó semmiféle intézkedés, sőt a látenszen jelentkező érdek csakis a cigányság letelepítésének hozománya, illetve segítőjeként a nyelvvelhagyás folyamata lehet.

Ebben az időszakban számtalan rendelet látott napvilágot, melyek legtöbbje a cigányok vándorló életmódjának felszámolását, mielőbbi letelepítését tűzte napirendre.

A 20. század elejétől a cigányok döntő többsége már nem folytatott vándorló életmódot, letelepedetten élt. Helyzetük rendezését – lévén, hogy a cigánykérdést súlyos társadalmi problémának tartották – sokan sokféle módon kívánták megoldani. Nem egy intézkedés eredményezte a már letelepült cigány családok tömeges kimenekülését az országból.

Az 1893-as országos cigánykutatást követően majd nyolcvan esztendő telt el a következő átfogó vizsgálatig. A magyarországi cigány népesség létszámával, nyelvi csoportjaival és anyanyelvi megoszlásával kapcsolatban egyedül a Kemény István és munkatársai által 1971-ben (majd ismételtén 1993-ban és 2003-ban) végzett, cigány népességre irányuló reprezentatív szociológiai vizsgálatok tartalmazzak statisztikai adatokat.

2. sz. táblázat

A CIGÁNY KISEBBSÉGRE VONATKOZÓ NEMZETISÉGI ADATOK A SZOCIOLÓGIAI <i>kutatásokban</i>	
Év	Létszám
1893	280 000
1971	270 000 - 370 000
1993	420 000 – 520 000
2003	520 000 – 650 000

Forrás: az 1893. január 31-én végrehajtott cigányösszeírás eredményei és a A cigány népesség helyzete. Országos vizsgálatok 1971,1993, 2003 (Kemény – Janky) adatai alapján

E szociológiai vizsgálatok alapján vált közismertté a magyarországi cigányság három nyelvi csoportjának arányait megállapító klasszifikáció is (Kemény, 1974; Kemény – Janky 2003).

A vizsgálatok az önbesorolásból származó, félrevezető adatok miatt inkább a környezet ítéletét használják fel a minősítések során. Sokan ugyanis az anyanyelvi bevallás és a származás felvállalása ellenére magyarnak vallják magukat. Ezért ez a vizsgálat azokat tekintette cigánynak, akiket a nem cigány környezet annak tart: "minden tapasztalat azt mutatja ugyanis, hogy a cigány környezet a sikeresen asszimilálódók cigány származását is számon tartja. Az ily módon meghatározott cigány népességből legfeljebb a nyomtalanul asszimilálódottak maradtak ki, de őket nem is etikus a kutatás alanyainak tekinteni" (Havas – Kemény, 1995).

Ez a klasszifikáció az 1971-ben végzett szociológiai vizsgálat alapján három nagy nyelvi csoporthoz sorolja a cigányokat: a magyarul beszélő romungrókhhoz (akik magukat magyar cigánynak, zenész vagy muzsikus cigánynak mondják), a magyarul és romani nyelven

egyaránt beszélő oláh cigányokhoz, valamint a magyarul és az archaikus román nyelven beszélő beás cigányokhoz. (Kemény és mtsai, 1976).

Bár ez a felosztás szociológiai szempontból igen nagy jelentőséggel bír, nyelvészeti szempontból több helyen problematikusnak tekinthető:

Nem nevezhető ugyanis minden magyarul beszélő cigány identitású személy romungrónak. Így például a nyelvileg asszimilálódott beások is erősen őrzik beás identitásukat, de így van ez több más kisebbség esetében is. A már csak magyarul beszélő cigányoknál a származás és az anyanyelv elvált egymástól, ám a csoporttagság felvállalása az anyanyelv nélkül is igen fontos identitásképző faktorként jelenik meg.

A Kemény-féle osztályozás nem ejt szót arról, hogy a magyarországi romungrók nem csak egynyelvűek, erre bizonyítékul szolgálnak azok a nyelvszigetek, ahol muzsikus cigányok még beszélnek a romani nyelv romungró/magyar cigány változatát, amelyet az angol nyelvű romani dialektológiai szakirodalom a romani ún. centrális dialektusai közé sorol.

A magyarországi cigányok lélekszámának meghatározásakor a Kemény István vezette 1993. évi és a 2003. évi reprezentatív felméréseket is alapul véve elmondható, hogy a romungrók között nőtt a nemzetiségi hovatartozást vállalók, míg a beások és az oláh cigányok között az integrálódással párhuzamosan, némileg csökkent a cigány nemzetiséget vállalók aránya. Magyarországon jelenleg 570-600 ezer főre becsülik a cigányok számát, de egyes vélemények 800 ezer – 1 millió fős lélekszámra utalnak. (Kemény – Janky, 2003.)

- Folytatás következik -

Hazánkban 2012. az Egerész-ölyv védelmének éve

www.google.hu: Egerész-ölyv

Az egerészölyv hazánkban sík- és hegyvidéken egyaránt megtalálható ragadozó madár. Mint neve is árulkodik róla, előszeretettel vadászik egerekre és más rágcsálókra. Mivel táplálékforrása egész évben a rendelkezésére áll, hazánkban állandó madár, sőt állománya télen feldúsul a hozzánk északról érkező példányokkal. Az országos felmérések eredményei alapján az egerészölyv hazai állománya nem mutatott lényeges változást az elmúlt 10 évben. A korábbi, célzott táplálékvizsgálatok azt mutatják, hogy komoly gazdasági hasznot hajt, a rágcsálók fogyasztásával. Bővebben: <http://www.foldegyesulet.hu/allatok/egereszolyv/egereszolyv.php>

Forrás: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Tudja-e, hogy...

- 2012-ben Budapesten Digitális Könyvtár gyűjteményében található könyvek száma: 20.781,
- /1/ a 10 000 Budha kolostora Sha Tinben Kínában van,
 - /2/ Bolíviában: az Uyuni 10582 négyzetkilométernyi sónak a helye,
 - /3/ A világ legmagasabban lobogó zászlója Észak-Kóreában van,
 - /4/ Szíriában Damaszkusz, feltehetőleg a világ legrégebben és folyamatosan lakott városa,
 - /5/ Pásztorné Adri 1962. februárban kezdte meg az Eszperantó nemzetközi nyelv tanulását,
 - /6/ a magyar, Kempelen Farkas (1734-1804) a világon elsőként szerkesztett beszélő gépet 1770 táján? Ez a belenyomott levegőt az emberi hanghoz hasonló levegőrezgéssé alakította át. Ennek egyetlen megmaradt példánya Németországban Münchenben van, a: Deutsches Museum-ban. Tanulmánya az emberi beszédről a modern fonetikai kutatások alapját teremtette meg,
 - /7/ 195. éve született és 130 éve halt meg Arany János (1817-1882) költőnk, a Toldi és még sok más szép vers, verses elbeszélés, nagy jelentőségű tanulmány szerzője. AToldival érte el Petőfi barátságát. Versei a forradalmi költészet és a szabadságharc dicső hagyományait őrzik. A Toldit, a miskolci dr. Fehér Miklós tette át eszperantóra. Arany Jánosról bővebben: http://hu.wikipedia.org/wiki/Arany_János
 - /8/ 2012. február 14.-én lett volna 100 éves, a 76 éves korában elhunyt világhíró Székely Tibor, aki az általa ismert több mint 30 nyelv között az Eszperantót is ismerte, sőt beszélte és alkotott is e nyelven,
 - /9/ ezen a linken megtekintheti a volt magyar köztársasági elnök úr Göncz Árpádnak a 90. születésnapján adott szerenádót: <http://www.nolty.hu/video/4163.html> . A Király Lajos Eszperantó-Baráti Kör is szívből gratulál Göncz Árpád úrnak.
 - /10/ Mostantól a Google internetes fordító programja érti és beszél az Eszperantót, mely az internet által finanszírozott 64. nyelv lett. Ez azt jelenti, hogy nem csak a Google intrnetes fordítóhelyén lehet fordítani eszperantóra és eszperantóból, hanem minden más olyan internetes szervnél is, melyek ugyanazt a fordítóprogramot használják. (2012. február 23, Fornto: Germain Pirlot, az eszperantó nyelvű újságra hivatkozva) <http://www.liberafolio.org/2012/google-ektradukas-esperanton> A Google fordítója a <http://translate.google.com/> linken működik többek között a magyar és eszperantó számára. Ez nagy lépés, gratulálunk a Googlnak.(Pásztor)

Pásztor Lászlóné

ÉSZAKMAGYARORSZÁGI HÍR

Pásztor László, Pásztor Lászlóné H-3530. Miskolc, Arany János u. 35. 4/2.

Tel.: + 36 70 206 1739

Tel.: + 36 70 570 8895

Tel.: +36 46 738 982

E-Mail: pasztorlaszlo.adri@hdsnet.hu

Weblap: <http://kiralylajos.uw.hu>